

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Суми
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Ільницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21.06.2024 р.)

**Суспільно-політичні процеси в Україні та світі:
історія, проблеми, перспективи** : матер. XI Всеукр. наук.-
практ. конф. (Суми, 28 травня 2024 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін.
Суми : Сумський державний університет, 2024. 197 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи», присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2024
© Автори, 2024

ВЛАСЕНКО В. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
Сумський державний університет*

З ЕПІСТОЛЯРІЮ КОСТЯ МАЦІЄВИЧА 1922 р.

Епістолярна спадщина відомого українського вченого-агронома, учасника українського національно-визвольного руху кінця XIX – початку XX ст. й Української революції 1917–1921 рр., члена уряду УНР періодів Центральної Ради й Директорії, одного з очільників Української радикально-демократичної партії (Українська партія соціалістів-федералістів), дипломата, професора та політичного емігранта Костянтина Адріановича Мацієвича (1873–1942) є багатою. Частина її вже оприлюднена [1-5]. Серед адресатів були і такі відомі історичні постаті, як Симон Петлюра, Павло Скоропадський, Ісак Мазепа, Андрій Ніковський, Олександр Олесь та інші.

Донедавна не було відоме листування К. Мацієвича з керівником Українського громадського комітету (УГК) в Чехословаччині, відомим громадсько-політичним діячем, одним із лідерів Української партії соціалістів-революціонерів, дипломатом, соціологом і публіцистом Микитою Шаповалом (1882–1932). У Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ф. 3563) виявлено листування цих двох непересічних осіб. Чотири листи К. Мацієвича до М. Шаповала датовані 1922 р. На той час перший очолював Надзвичайну дипломатичну місію УНР в Румунії, а другий

– УГК. У них йшлося про сприяння щодо переїзду до Чехословаччини колишніх учасників Другого Зимового походу Армії УНР, які опинилися в Румунії, надання їм матеріальної допомоги та вступу до українських вищих шкіл у Чехословаччині. Це були молоді люди, студенти, які хотіли продовжити навчання в еміграції. 23 жовтня 1921 р. в Празі відбулося урочисте засідання з нагоди відкриття Українського вільного університету (передислоковано з Відня), а 16 травня 1922 р. розпорядженням Міністерства хліборобства заснована Українська господарська академія в Подєбрадах, до створення якої був причетний і К. Мацієвич [6]. Отже йшлося про вступ емігрантів до цих вищих шкіл.

Нижче подаємо ці листи зі збереженням всіх стилістичних особливостей. Перший лист написано на бланку голови Надзвичайної дипломатичної місії України в Румунії (№ 3262), другий – Дипломатичної місії України (секція дипломатична) в Румунії, третій – Дипломатичної місії України в Румунії, четвертий – голови Дипломатичної місії України в Румунії.

---

1. Сергійчук В. «Мені ходить головно про працю для України...». *Пам'ять століть*. 2001. № 4. С. 14–24.

2. Пиріг Р. «Моїми словами руководить бажання захистити земську справу...» (лист професора Костя Мацієвича до гетьмана Павла Скоропадського, вересень 1918 р.). *Архіви України*. 2009. № 1–2. С. 116–123.

3. Листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри (1920–1923 рр.) / Упоряд., вступ. стаття та коментарі В. Власенка; СумДУ. Суми: ФОП Наталуха А. С., 2009. 128 с.

4. Єпик Л. Листи І. Мазепи до К. Мацієвича. *Сумський історико-архівний журнал*. 2012. № XVIII–XIX. С. 12–17.

5. Власенко В. До епістолярію Костя Мацієвича й Андрія Ніковського у 1920–1921 рр. *Сумська старовина*. 2022. № LX. С. 5-47.

6. Власенко В. Кость Мацієвич і Спілка українських техніків сільського господарства в ЧСР. *Історія науки і біографістика* [Електронне наук. фахове видання] / Держ. наук. с.-г. б-ка УААН. К., 2009. № 2. 12 с. URL: https://inb.dnsgb.com.ua/2009-2/09_vlasenko.pdf

№ 1

м. Бухарест, 25 січня 1922 р.

Високоповажний Миките Юхимовичу!

Звертаючись до Вас, як до Голови Громадського Комітету, з проханням про допомогу п. полк. Савченко, який їде до Чехії з метою закінчити свою освіту.

П. Савченко приймав участь в останньому повстанні і боротьбі проти большевиків, яке керував того нашого відділу, що мав наступати на Тирасполь, Роздільну і Бірзулу. Їм не пощастило, як і всім нашим повстанцям, в цій боротьбі і прийшлося знову вертати. Меж иньшим п. Савченко мусів повернути, перепливши Дністро в листопаді, коли він вже майже замерз. Набрався лиха він доволі, лежав хорий довгий час і в Кишиневі і у нас в Місії. Тепер трохи одужав, але не зовсім, вимагає пеклування про своє здоровле. Він у нас в Місії відпочив більш місяця, порівнюючи в гарних умовах. Скільки могли, і чим могли ми йому допомогли, дали трохи грошей на подлрож. Більш нічого не можемо зробити, бо самі в важкому становищі, а Комітет¹ наш ще не почав працювати.

---

¹ Йдеться про Громадсько-допомоговий комітет української еміграції в Румунії, який сформується у вересні 1923 р.

Дуже прохаю Вас допомогти п. Савченко, бо це є дійсний патріот і надзвичайно гарна людина.

З правдивою пошаною

Відданий Вам *К. Мацієвич*.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3563, оп. 1, спр. 184, арк. 1. Машинопис.

№ 2

Бухарест, 31 серпня 1922 р.

Високоповажний Микито Юхимовичу!

З цім листом звернеться до Вас Дмитро Галушка, бувший Наш старшина, і бувший Студент Київського Університету. Він разом з своїм товаришем Степаном Потійчуком поїхав до Чехії вчитися в нашому Університетові.

Тут Д. Галушка мав посаду і досить добрий заробіток, такшо був в матеріальному відношенню досить добре забезпечений, але кинув все [нерозб], щоб вчитися і потім бути більш корисним для Нашої батьківщини. Тому дуже прохав би Вас допомогти йому в його справі і звернути увагу на ціх дуже здібних хлопців і щирих патріотів.

З правдивою пошаною до Вас

Проф. *К. Мацієвич*.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3563, оп. 1, спр. 184, арк. 3. Рукопис.

№ 3

Бухарест, 12 вересня 1922 р.

Високоповажний Микито Юхимовичу!

Цей лист Вам подасть п. Совенко, один з співробітників організації Гулого[-Гуленка]¹.

Він є справжній і щирий патріот і дуже здібний робітник як на громадському, так і на технічно-науковому полі.

Має намір вчитися в Сільськогосподарській Академії² на межовому відділі.

Дуже прошу Вас звернути Вашу увагу на п. Совенка і допомогти йому в його справі.

З правдивою пошаною до Вас

К. Мацієвич.

*Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3563, оп. 1, спр. 184, арк. 5.
Рукопис.*

№ 4

Бухарест, 7 грудня 1922 р.

Високоповажний п. Голово!

З цим листом до Вас звернеться п. Іван Сацький, бувший студент Київської Політехніки, старшина Української армії. Він переїзжає в Прагу вчитися, не має засобів і зв'язків для прожиття на новому місці.

---

¹ Андрій Гулий-Гуленко – один з керівників Бессарабської групи Армії УНР під час Другого Зимового походу.

² Йдеться про Українську господарську академію в Подєбрадах.

Дуже прошу Вас і як президента Комітету і як свого старого товариша по праці допомогти йому чім можливо. Сацький це є так рідко славна людина і як патріот і як щирий і здоровий морально і духом чоловік. З нього, певен я, вийде надзвичайно корисний для України діяч.

Бажаю Вам успіху в Вашій праці.

З правдивою повагою застаюсь

Ваш К. Мацієвич.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3563, оп. 1, спр. 184, арк. 5.

Рукопис.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

Антонов Є. М.

Перебування Т. Г. Шевченка на Сумщині
у творчості Віри Юрченко 3

Власенко В. М.

З епістолярію Костя Мацієвича 1922 р. 9

Гаврилишин П. М.

Виявлені джерела до вивчення біографії
Богдана Гаврилишина 15

Герасимчук О. М.

Формування організаційно-правових основ
переселення козаків Північного Лівобережжя
України на Кубань у 1820–1825 рр. 20

Зінченко І. Д.

До питання про формування кордонів України
в 40-50-х роках ХХ ст.: огляд вибраної історіографії 27

Король В. М.

Село Блотниця Талалаївського району
1950–1960-х рр. у матеріалах усної історії 30

Котельницький Н. А.

Праці В. М. Хижнякова як джерело з історії формування
клерикальної політики земської ліберальної партії
Північної України (80-ті рр. XIX ст.) 43

Лобко Н. В.

Матеріали про військову службу як джерело
генеалогічної інформації 50

Медведєв І. А.

Події лютого-березня 2022 року в Тростянецькій
громаді Сумської області: хронологія та факти 55

Пономарьова К. О.

Історія військових поселень на території України:
до постановки проблеми 61

Шуть Т. І.

Соціально-економічне життя Сум у період німецької
окупації (за матеріалами газети «Сумський вісник») 65

Тихомиров К. В.

Жертви окупаційного нацистського режиму
на території України 70

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Андрощук В. П.

В'ячеслав Липинський на дипломатичній
службі Української держави 75

Баб'як М. О., Дикий В. В.

Дипломатична співпраця УНР і ЗУНР у добу
національно-визвольних змагань 80

Гончаренко А. В.

Радянська історіографія ролі Великої Британії в еволюції
колоніалізму наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. 84

Дацків І. Б., Проць В. В.

Міжнародна діяльність Лонгіна Цегельського 90

Зінченко І. Д.

Південно-західний кордон УРСР в 40-х роках ХХ ст.:
делімітація та демаркація 95

Іванов І. А.

Діяльність Оди Нобунаги по об'єднанню Японії 99

Мірошніченко А. В.

Роль Томаша Масарика в становленні
незалежної Чехословаччини 105

Назаров М. С.

Основні етапи російсько-української війни 2022-2024 рр. 110

<i>Порфілова М. В.</i> Зародження, формування і становлення соціальної політики	114
<i>Рагуліна А. В.</i> Смертна кара за кодексами законів Давньої Месопотамії	118
<u>КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ</u>	
<i>Антоненко П. Ю.</i> Коренізація як передумова розвитку українського мистецтва в 1920-1930-х роках	121
<i>Антонов Є. М.</i> Ілля Ріпін – український художник	125
<i>Гвоздицька С. М., Єсін А. І.</i> Особливості сучасного етапу розвитку витинанки на Сумщині	129
<i>Глушенок Н. М.</i> Висвітлення стану дослідження поняття міждисциплінарної інтеграції	135
<i>Дегтярьов С. І.</i> Проект Батуринського університету гетьмана Кирила Розумовського	140

- Дегтярьова Д. С.***
Відстоювання феміністичних поглядів у драматичній
поемі «Бояриня» Лесі Українки 149
- Калінін І. М.***
Правознавство в чоловічих гімназіях
кінця ХІХ – початку ХХ ст. 155
- Картава К. С.***
Ганна Затиркевич-Карпинська – громадська діячка
та особистість 161
- Кудінов Д. В.***
Пансіон Ганни Іванової в Сумах: нотатки до історії
жіночої освіти 167
- Маркович О. С.***
Значення творчості Василя Кричевського 174
- Струпінська Д. В.***
Неполітичні проекти Георгія Нарбути як
складова української національної культури
початку ХХ ст. 181
- Ярош Н. В.***
Виховний процес у навчальних закладах системи
державних трудових резервів СРСР (1940–1950-ті рр.) 189

Наукове видання

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Оригінал-макет підготовлено на
кафедрі історії СумДУ

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали друкуються в авторській редакції. Точка зору редколегії не завжди збігається з точкою зору автора.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк. 19,83. Тираж 100 пр. Зам.№
Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.